

ZAMONAVIY CHET TILINI O'QITISHDA CLT, PBLT VA TBLT YONDASHUVLARINING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI

Sharopov Sherzod Shirinboy o'g'li

BuxDPI, ingliz tili va adabiyoti kafedrası dotsenti, p.f.f.d (PhD)

Sadullayeva Mexriniso Avasovna

Buxoro davlat pedagogika instituti

Xorijiy til va adabiyoti yo'nalishi

1-bosqich magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19434962>

Annotatsiya

Mazkur ilmiy ishda zamonaviy chet tilini o'qitish metodlari — kommunikativ til o'qitish (CLT), loyiha asosida o'qitish (PBLT) hamda vazifa asosida o'qitish (TBLT) yondashuvlarining nazariy asoslari va amaliy ahamiyati keng tahlil qilinadi. Ushbu metodlarning o'ziga xos xususiyatlari, afzalliklari hamda o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishdagi o'rni yoritiladi. Shuningdek, mazkur yondashuvlarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishning samarali yo'llari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar kommunikativ kompetensiya, CLT, PBLT, TBLT, innovatsion pedagogika, interaktiv metodlar, o'quvchi markazli ta'lim, til o'qitish

Bugungi kunda globalizatsiya jarayonlari, xalqaro aloqalarning kengayishi va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi chet tillarini bilishni zamonaviy jamiyatning ajralmas talabiga aylantirdi. Shu sababli, ta'lim tizimida chet tillarini samarali o'qitish metodlarini joriy etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. An'anaviy o'qitish usullari, asosan, grammatik bilimlarni o'rgatishga qaratilgan bo'lsa, zamonaviy metodlar o'quvchilarning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishga ustuvor ahamiyat beradi.

So'nggi yillarda chet tilini o'qitishda kommunikativ yondashuvga asoslangan metodlar keng qo'llanilmoqda. Ular orasida Communicative Language Teaching (CLT), Project-Based Language Teaching (PBLT) va Task-Based Language Teaching (TBLT) metodlari alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu yondashuvlar o'quvchilarning faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish va tilni real hayotda qo'llash imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

Asosiy qism

1. CLT — Kommunikativ til o'qitish yondashuvi

Communicative Language Teaching (CLT) — bu tilni muloqot vositasi sifatida o'rgatishga qaratilgan zamonaviy metod hisoblanadi. Ushbu yondashuv 1970-yillarda shakllangan bo'lib, uning asosiy maqsadi o'quvchilarda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishdir. Kommunikativ kompetensiya

deganda, o'quvchining tilni turli ijtimoiy vaziyatlarda to'g'ri va samarali qo'llay olish qobiliyati tushuniladi.

CLT metodining asosiy tamoyillaridan biri — o'quvchi markazli ta'limdir. Bu yondashuvda o'qituvchi bilim beruvchi emas, balki yo'naltiruvchi, fasilitator rolini bajaradi. O'quvchilar esa faol ishtirokchi sifatida dars jarayonida qatnashadi. CLT metodida real hayotga yaqin vaziyatlar yaratish, muloqotga asoslangan topshiriqlar berish muhim ahamiyatga ega.

Mazkur metodning yana bir muhim jihati — xatolarga ijobiy yondashishdir. O'quvchilarning xatolari ularning rivojlanish jarayonining tabiiy qismi sifatida qabul qilinadi va ular orqali o'rganish jarayoni samaraliroq bo'ladi. CLT asosida o'tkaziladigan darslarda rol o'ynash, munozaralar, juftlik va guruh ishlari, intervyular kabi interaktiv faoliyatlar keng qo'llaniladi.

Natijada, o'quvchilarning tinglash va gapirish ko'nikmalari rivojlanadi, ular o'z fikrini erkin ifoda eta oladi va tilni real hayotiy vaziyatlarda qo'llashni o'rganadi.

2. PBLT — Loyiha asosida o'qitish

Project-Based Language Teaching (PBLT) — bu o'quvchilarni loyiha faoliyati orqali o'qitishga asoslangan metod hisoblanadi. Ushbu yondashuvda o'quvchilar muayyan mavzu doirasida mustaqil ravishda izlanish olib boradi, ma'lumot to'playdi, tahlil qiladi va yakunda ma'lum bir mahsulot yaratadi.

PBLT metodining asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

- uzoq muddatli o'quv faoliyati
- o'quvchilarning mustaqil ishlashi
- jamoaviy hamkorlik
- yakuniy mahsulotga yo'naltirilganlik

Mazkur metod o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini, muammoni hal qilish qobiliyatini, ijodkorligini va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bundan tashqari, o'quvchilar tilni real hayotga yaqin vaziyatlarda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Masalan, "Environmental Protection", "My Dream School" yoki "Cultural Traditions" kabi loyihalar orqali o'quvchilar nafaqat til o'rganadi, balki dunyoqarashini kengaytiradi va amaliy bilimlarga ega bo'ladi.

3. TBLT — Vazifa asosida o'qitish

Task-Based Language Teaching (TBLT) — bu o'quvchilarga ma'lum vazifalarni bajarish orqali tilni o'rgatishga asoslangan yondashuvdir. Ushbu metodda asosiy e'tibor til shakliga emas, balki mazmun va kommunikativ vazifani bajarishga qaratiladi.

TBLT odatda uch bosqichdan iborat:

1.Pre-task — tayyorgarlik bosqichi

2.Task cycle — asosiy vazifa bajarish

3.Post-task — tahlil va mustahkamlash

Pre-task bosqichida o'quvchilar vazifa bilan tanishtiriladi va zarur bilimlar beriladi. Task cycle bosqichida esa o'quvchilar berilgan vazifani bajaradi, masalan, sayohat rejasini tuzadi yoki muammoni hal qiladi. Post-task bosqichida esa bajarilgan ish muhokama qilinadi va xatolar ustida ishlanadi.

TBLT metodining afzalliklari shundan iboratki, u o'quvchilarni faol o'rganishga undaydi, mustaqil fikrlashni rivojlantiradi va tilni real vaziyatlarda qo'llash imkonini beradi.

Tahlil va muhokama

CLT, PBLT va TBLT metodlari o'zaro bog'liq bo'lib, ularning barchasi kommunikativ yondashuvga asoslanadi. Biroq ular orasida muhim farqlar mavjud. CLT asosan muloqotga urg'u bersa, PBLT loyiha faoliyatiga, TBLT esa vazifa bajarishga qaratilgan.

Ushbu metodlarning integratsiyalashgan holda qo'llanilishi ta'lim samaradorligini oshiradi. Masalan, CLT orqali kommunikativ muhit yaratiladi, TBLT orqali amaliy vazifalar bajariladi, PBLT orqali esa o'rganilgan bilimlar mustahkamlanadi.

Zamonaviy ta'lim tizimida ushbu yondashuvlar o'quvchilarning XXI asr ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, CLT, PBLT va TBLT metodlari zamonaviy chet tilini o'qitishning eng samarali yondashuvlari hisoblanadi. Ular o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish, mustaqil fikrlashini shakllantirish va real hayotga tayyorlashda muhim rol o'ynaydi. Ushbu metodlarni samarali qo'llash o'qituvchidan yuqori darajadagi kasbiy mahorat va ijodkorlikni talab qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press.
- 2.Ellis, R. (2003). Task-Based Language Teaching. Oxford: Oxford University Press.
- 3.Harmer, J. (2007). How to Teach English. Harlow: Longman.

4. Nunan, D. (1991). *Language Teaching Methodology: A Textbook for Teachers*. New York: Prentice Hall.
5. Thomas, J. W. (2000). *A Review of Research on Project-Based Learning*. San Rafael, CA: The Autodesk Foundation.
6. Larsen Freeman, D., & Anderson, M. (2011). *Techniques and Principles in Language Teaching* (3rd ed.). Oxford: Oxford University Press.
7. Willis, J. (1996). *A Framework for Task-Based Learning*. Harlow: Longman.
8. Brown, H. D. (2007). *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy* (3rd ed.). White Plains, NY: Pearson.

WOC
WORLD
ONLINE
CONFERENCES

